

Culemborg, 26 november 2017

Gedachtenis gestorvenen op de laatste zondag van het kerkelijk jaar

Tekst: Kolossenzen 3: 1-4

Thema: 'Geborgen in God'

Voorganger: ds. Henri Veldhuis

Gemeente van onze Heer, Jezus Christus,

Vandaag is het een dag van *gedenken*; en alles wat wij willen gedenken ligt besloten en verborgen in de namen die straks zullen klinken, en ook in andere namen die wij bewaren in ons hart.

Als je stil staat bij de betekenis van 'gedenken', valt op dat 'samen gedenken' de laatste jaren steeds belangrijker is geworden in onze cultuur. Ik denken aan de stille tochten, de Memento-avonden op onze begraafplaats, alles wat er gebeurde na het ongeluk met de MH17, de vele beelden en standbeelden die worden opgericht voor historische gebeurtenissen, de uitgebreide jaarlijkse herdenking van de Tweede Wereldoorlog, hier en in Nederlands Indië, de vele herdenkingen van de holocaust, *eerste* de herdenkingen van ons koloniale verleden, herdenkingen van slachtoffers daarvan, herdenking van ons slavernijverleden, de Zwarte Piet discussies die erdoor ontstaan.

De groeiende betekenis van 'gedenken' zie je ook terug in de toenemende aandacht voor onze nationale en locale geschiedenis. Op dat gebied zijn er talloze bloeiende stichtingen en verenigingen

Het lijkt wel of steeds meer 'gedenken' en 'herinneren' tegenwicht moet bieden aan de vluchtigheid van onze moderne cultuur, waarin we haastig en oppervlakkig leven met veel teveel informatie die voorbij komt, met media die ons gevangen houden in de waan van dit uur en deze dag.

Onze persoonlijke en historische identiteit dreigt op te lossen in een aanhoudende stroom van nieuwsfragmenten en korte ervaringen, waardoor we aan het einde van de dag of het jaar vaak denken: Wat is er eigenlijk gebeurd? Wie ben ik zelf nog na alles wat er is gebeurd, na alles wat ik heb meegemaakt? Een dag of een week wordt gevuld door een hausse van snelle ervaring en gedachten, waarin we onszelf vaak verliezen, tot we met een vol hoofd in bed vallen.

Als er dan momenten zijn van gedenken, proberen we stil te staan en te verzamelen, verhalen verzamelen over een geliefd mens die we missen, verhalen over onze geschiedenis, verhalen waarin we onze nationale identiteit proberen terug te vinden, daarin zoeken naar geborgenheid en veiligheid; verhalen waarmee we onze Nederlandse identiteit misschien wel idealiseren. Of we durven het aan om de slachtoffers van die Nederlandse identiteit te herdenken, joden, maar ook Indonesiërs, Afrikaners, slaven, vrouwen. Gedenken wie zij waren, hoe zij geleden hebben. We voelen ons dan misschien aangetast in onze nationale identiteit, maar kunnen wel leren het nu anders te doen.

Gedenken betekent dus ook uit je comfortzone komen en de verhalen van pijn met elkaar delen, pijnlijk gedenken als een manier om recht te doen. Niet gemakkelijk, al helemaal niet in een uitvaartdienst - daar liever 'niets dan goed over de doden.'

Wat opvalt bij hedendaagse vormen van gedenken is het *persoonlijke* karakter. Uitvaartdiensten worden steeds persoonlijker qua vorm en inhoud, met veel persoonlijke verhalen. Grootschalige en publieke vormen van herdenken worden ook persoonlijker, met ruimte voor individuele verhalen.

Dat is goed en mooi, en ook bijbels, want God wil graag dat we steeds persoonlijker worden. Het gaat om de gedachtenis van individuele mensen met elk een unieke betekenis, een unieke identiteit die we uit willen tillen boven het niveau van algemene woorden en rituelen. Onze woorden en beelden bewijzen de laatste eer aan een uniek mens. Elke naam mag klinken.

Maar soms bekruipt me bij al die persoonlijke verhalen in een uitvaartdienst wel eens een ongemakkelijk gevoel, ongemak bij de onmacht van zoveel verhalen. Want als we leven in zo'n snelle maatschappij, waarin weinig ruimte is voor stil staan bij God en eeuwigheid, lukt het ons dan nog wel de identiteit van mensen en van onszelf terug te vinden in al de verhalen die we vertellen?

Het lijkt wel alsof we die verloren ander nog even willen vasthouden en redden in verhalen en rituelen, - die ander nog een keer verzamelen . . . , waarna alles toch weer verloren gaat in de maalstroom van de geschiedenis. Eén van de redenen waarom veel mensen kiezen voor crematie in plaats van begraven, is het besef dat 'toch niemand meer naar je graf zal komen' om daar te gedenken, laat staan om het te onderhouden. Daar hebben je kinderen en kleinkinderen toch geen tijd voor.

Daarom ervaar ik soms ongemak bij zoveel persoonlijke verhalen in een uitvaartdienst, want *zoveel* voelt dan soms als te weinig, te weinig besef van menselijke kleinheid maar ook waarde in het licht van de eeuwigheid.

Dat voel ik soms wanneer ik of andere sprekers worden bedankt, omdat we de overledenen 'zo mooi en raak hebben getypeerd.' Want onze woorden schieten toch schromelijk tekort in het bewaren van die ander, van zijn identiteit, van zijn of haar geheim voor God en de ander? Kennen wij elkaar ten diepste? Ligt zijn of haar geheim in al die mooie verhalen? En hoeveel hebben wij liever maar *niet* verteld?

In onze persoonlijke verhalen proberen we iemand die is overleden recht te doen, en dat is goed en mooi. Maar even belangrijk is het besef dat we altijd schromelijk tekort schieten in het recht doen aan die éne mens.

Hoeveel hebben we te vertellen bij het afscheid van een klein kindje van nog geen jaar? Na één jaar nog zo weinig verhalen, zo weinig geschiedenis, zo weinig te vertellen over wat dat jongetje of meisje heeft meegemaakt. Zo weinig verhaal, maar zoveel tranen, want ook het geheim van dat kleine menskind is uniek.

Waarin *ten diepste* liggen de waarde en identiteit van een mens? Stel je was getrouwd maar verliest door scheiding of overlijden je partner. Lang kun je dan het gevoel hebben dat jij een deel van jezelf bent kwijtgeraakt. Je identiteit lijkt aangetast. Maar toch ligt de kern van jouw waarde niet in de relatie met die ander, want je bent veel meer dan die relatie.

Stel je verliest je baan, en daardoor je inkomen, en ook je auto en je huis. Wat een groot verlies van identiteitsbesef kan dat geven. Maar lag het wezen van je identiteit dan in je werk, hoe belangrijk ook? - in je auto, in je huis? Ligt het in je kinderen of in je succes?

Misschien krijg je kanker, en wordt je leven steeds meer beheerst door ziekte en medische behandeling. In gesprekken met anderen gaat het vaak daarover, en andere mensen zien je als die man of vrouw met kanker. Maar ligt de identiteit van jouw persoon in je ziekte, of ben je juist veel meer dan dat, ook als je ziek bent?

Als hulpbehoevend mens kom je in het verpleeghuis. Misschien beheerst dementie je leven. Wat prachtig als je dan verzorgd wordt door vrouwen en mannen die nog steeds beseffen dat jouw waarde en identiteit dieper liggen dan dementie en hulpeloosheid. Steeds moeilijker kun je zien en onder woorden brengen wat de waarde en identiteit van een mens dan is. En toch is dát het geheim van de liefde: dat je de verborgen waarde van een mens *ziet* en koestert, tot over de grens van de dood heen.

Alleen de liefde ziet en begrijpt dat elk mens onvergankelijke waarde heeft. Alleen de liefde ziet die waarde als het fundament van universele mensenrechten, als fundament van een humane samenleving. Alleen de liefde begrijpt het geheim van de mens. Uit liefde vertellen we een paar mooie herinneringen in een uitvaartdienst, maar liefde begrijpt ook dat het geheim van een mens dieper gaat dan wij kunnen peilen. Een mens is zoveel meer dan onze verhalen.

Als onze verhalen en herinneringen een mens niet redden, waarin ligt onze identiteit dan wel bewaard, voor altijd? Als over drie eeuwen zelfs de slachtoffers van de holocaust niet meer worden herdacht en de struikelstenen uit de Culemborgse straten onvindbaar zijn geworden, als nu al miljoenen slachtoffers vergeten zijn, - waar zijn hun namen en levens dan bewaard gebleven?

Bij de Schepper; - onze betekenis komt van Hem en blijft van Hem, voor eeuwig. Onze betekenis mag worden uitgedrukt en uitgeleefd in relaties, werk en in allerlei vormen van zinvol leven, maar die ligt daarin niet verankerd. Ons anker ligt bij God in de hemel.

Wie is die God dan? Bij wie zijn we dan voor altijd geborgen en veilig, - door een proces van vergeving en verzoening heen, want er valt ook veel verdrietigs te vertellen? Het is die God van Israël die voor alle mensen een persoonlijk gezicht heeft gekregen in Jezus. Hij is steeds *persoonlijker* geworden, in Jezus. Jezus die zoekt naar mensen die zijn afgeschreven: zieken, vrouwen, armen, geminachten, slaven, buitenlanders, vluchtelingen. Hij riep hun identiteit te voorschijn, schonk hen eigenwaarde als geschenk van God.

Jezus is God zélf, die ons terugbrengt bij de kern van onze identiteit en eigenwaarde, zoals we die kregen van een Schepper die ons eeuwig liefheeft. Die door God geschonken waarde mag geleefd worden in onze relaties, in ons werk, in alles wat we doen of laten, maar die valt er niet mee samen, is er niet van afhankelijk. Want ons geheim gaat dieper, reikt hoger, en gaat verder terug dan mooie herinneringen bij een uitvaart.

Inmiddels ben ik al ver over de helft van mijn preek, maar heb ik nog geen woord geciteerd uit de tekst van Kolossenzen. Toch is alles wat ik heb gezegd een uitleg van die paar verzen, en erdoor geïnspireerd. Want, zo bedoelt Paulus te zeggen, door Christus is duidelijk geworden, dat alle manieren waardoor wij onze eigen identiteit proberen waar te maken in ons drukke leven -, dat die vruchteloos zijn en teveel van ons vragen.

Door ons geloof in Jezus is die vorm van eigenmachtig en eigenzinnig jouw identiteit vormgeven afgestorven, en zijn we opgestaan als nieuwe mensen die leven uit de eigenwaarde die we van God hebben gekregen, identiteit die niemand ons kan afnemen, één die vaak verborgen is voor een wereld die afgaat op uiterlijk, gezondheid, succes en schone schijn.

Daarom gedenken we een overleden mens op de mooiste manier, wanneer we onze herinneringen voor Gods aangezicht brengen, in de grote kathedraal van zijn eeuwigheid, waar we beseffen dat onze herinneringen kleine fragmenten zijn van een mensenleven, dat verankerd ligt bij God.

Goed om dan ook op tijd te stoppen met praten en vertellen, en te zwijgen bij het geheim van een mens, dat ligt verborgen in het geheim van God. In waarachtig gedenken leggen we onszelf ook het zwijgen op. In onze woorden en tekens beseffen we dat we ten *diepste* gekend en bewaard zijn bij de Schepper, die in Jezus steeds persoonlijker is geworden.

Woorden, rituelen, beelden en standbeelden ter nagedachtenis zijn belangrijk als tegencultuur in onze haastige en vluchtige samenleving. Wat zou het mooi zijn als we dan ook meer gedenken in de ruimte van Gods eeuwigheid, waarbij een kerkgebouw als dit kan helpen.

Als die eeuwige koepel van Gods liefde dan ook weer over *heel* ons leven ervaren wordt -, in relatie en werk, in ziekte en gezondheid, zodat we het geheim van ons leven niet alleen gedenken bij de dood, maar het ook vieren in alle vormen van *léven*, met aandacht en rituelen, de tijd nemen voor liefde, die altijd weer tijd heeft voor God en de naaste.

In elke kerkdienst vieren we het leven als een geschenk van God. Hij kent ons, dieper dan wij onszelf en elkaar. Hij bewaart ons leven en voltooit het, als wij ons aan Hem toevertrouwen in onze verhalen en herinneringen. In uitvaartdiensten en vandaag vieren wij het leven van mensen die wij missen, want hún leven en òns leven ligt verborgen en geborgen in het hart van God.

Amen

Gebed van de zondag

God van ontferming,
We komen samen
om uw woord te horen,
een woord van troost en hoop.
We komen samen,
om te gedenken in de ruimte
van uw liefde,
want daar is het veilig genoeg
om gevoel en herinnering
ruimte te geven.
We komen samen
in de kring van uw gemeente
om samen te luisteren,
te zingen, te bidden
en te gedenken.
Want we willen niet alleen zijn,
niet zonder U
en niet zonder elkaar.

God van ontferming
al die verlangens waarmee we komen
of thuis meeluisteren,
laat ze getroost worden
door uw Geest,
bemoedigd, geïnspireerd,
en gedeeld in deze kring
Amen